

ARKÆOLOGISK FORUM

47 · 2023

INDHOLD · 47 · 2023

Vølvens nye klæder Bo Jensen	4
Nyt netværk om "Den Løsfundne Kulturarv" Line Bjerg & Kirstine Pommergaard	14
Autovektorisering af gamle feltplaner Erfaringer fra digitaliseringen af Vorbasse-udgravningen Esben Schlosser Mauritsen	22
Strategisk Forum En ny tradition i dansk arkæologi Jesper Hansen	30
Fremtidig arkæologi inspireret af Niels Bohr – En diskussion af anvendt naturvidenskab i den arkæologiske praksis* Pernille Pantmann	36
"Selv"-sving! Metaldetektoren som en del af arkæologernes ekspertise Severin Tobias Mortensen	54

*) Peer reviewed

Strategisk Forum

En ny tradition i dansk arkæologi

Jesper Hansen

Abstract

Strategic Forum

- a new tradition in Danish archaeology

A coordinated strategic effort across the archaeological museums potentially constitutes an archaeological super-weapon. So far, however, this has not been resolved by either the broad national strategies or the institution-specific strategies for the individual museums. To address this problem, an initiative is therefore needed that combines the national and the local.

In October 2022, a decision-making forum was established with the ambition to strengthen the research yield and the speed of new discoveries. The idea is that Danish museums, when coordinating the economic forces possessed by developer-funded archaeology, will be able to answer research questions rooted in representative archaeological Big Data, which have so far been out of reach.

Den 3. november 2022 afholdtes det stiftende møde i Strategisk Forum i Odense, og med forhåndstilsagn og deltagelse af 24 ud af de 27 udgravende juridiske enheder i Danmark, så var der tale om en meget bred opbakning fra de arkæologiske lokalmuseer. Efterfølgende er Strategisk Forum forankret som et netværk under Organisationen Danske Museer (ODM). I nedenstående følger en kort introduktion til baggrund, nutid og fremtid for Strategisk Forum, som det er tænkt og besluttet på det stiftende møde.

Baggrund

Afsættet til Strategisk Forum er modnet over en årrække i forlængelse af Organisationen Danske Museers Årsmøde 2017, hvor denne artikels forfatter var blevet bedt om at holde et oplæg om *"10 år med et strategisk greb på kap. 8 og naturvidenskab ved Odense Bys Museer"*. Dette gav i første omgang anledning til grundige refleksioner over egne strategiske indsatser forankret på det enkelte museum. Hvad der i denne sammenhæng er mere væsentligt, er imidlertid, at det også gav anledning til grundig refleksion over potentialet, ved i stigende grad at målrette og booste mere snævre faglige indsatser end beskrevet i de nationale strategier – og dette på tværs af de arkæologiske institutioner. På den måde kan vi nemlig aktivere det arkæologiske supervåben, som kap. 8 rummer i forhold til at skabe store og geografisk repræsentative datasæt, der fagligt kan åbne helt nye forskningsområder for dansk arkæologi. Hermed menes forskningsområder som for nuværende er uden for rækkevidde grundet begrænsningerne i de eksisterende datas karakter, omfang og tilgængelighed (Hansen 2018).

At oparbejde og skabe tilgængelighed til store strategisk udvalgte datasæt (i nedenstående Big Data; se Hansen 2019) er helt åbenlyst et sted, hvor dansk arkæologi bør spille en væsentlig trendsættende og international rolle i de kommende år. For at lykkes med denne opgave kræver det ikke alene tid men også en forankring i de retningslinjer, som Museumslovens tilhørende vejledninger og strategier rammesætter. En væsentlig styrkelse af grundlaget for at arbejde strategisk med Big Data i kap. 8-arkæologien etableredes allerede i 2019, hvor vi for første gang fik indarbejdet Big Data som et strategisk indsamlings sigte i de nationale arkæologiske strategier forankret ved Slots- og Kulturstyrelsen, det vil sige direkte i det grundlag, som lokalmuseerne driver arkæologien i Danmark på (Hansen 2019).

Effektiviteten af enhver strategisk indsats i forhold til kap. 8-arkæologien er afhængig af en række forudsætninger vedrørende blandt andet strategiens varighed, det indsamledes hyppighed og gennemførlighed. (Hansen 2018:35ff). Komplexiteten i gennemførligheden stiger imidlertid, så snart vi taler om indsatser, der går på tværs af institutioner og på tværs af alle eller hovedparten af landets 27 arkæologiske ansvarsområder. De nationale strategier udstikker

selsagt nogle rammer, men der er ingen tvivl om, at disse rammer har en sådan bredde, at der er brug for yderligere koordinering af indsætter, hvis vi for alvor skal booste enkelte områder for, inden for en overskuelig årrække, at kunne høste nye og repræsentativt velforankret viden afledt af den strategiske indsats. Strategisk Forum er netop tænkt som den organisatoriske ramme, der understøtter og sikrer dette sigte på skuldrene af en bred forankring i Museums-Danmark.

Strategisk Forum udfylder et behov

Strategisk Forum er således tænkt som et permanent mødeforum, hvor perspektiver og tanker for det faglige arkæologiske arbejde kan udvikles og deles på tværs af hele landet og med repræsentanter fra alle de udgravende museer. Det er intentionen med dette tiltag at styrke brugen og afkastet af såvel de nationale som de lokale arkæologiske strategier, der bl.a. knytter sig til den bygherrefinansierede arkæologi i Danmark. Dette skal ske ved gennem dialog og vidensdeling at opnå enighed om særlige fælles satsningsområder, hvor den tværinstitutionelle indsats er en forudsætning, og hvor vi kan styrke fremtidens potentialer gennem de koordinerede og fokuserede nationale indsamlings- og analysetiltag.

Som udgangspunkt vil strategiske indsætter i forhold til undersøgelsesaktiviteten være i fokus, men det vil naturligt også kunne drøftes at bringe sager/synspunkter videre til eksempelvis ODM's Arkæologiske Gruppe eller til Det Arkæologiske Udvalg nedsat af Slots- og Kulturstyrelsen. Strategisk Forum er altså tænkt som et bredt forankret supplement til disse fora med et målrettet fagstrategisk fokus, der især ser på muligheder ved eksempelvis tværgående indsætter for prøvetagning og infrastruktur for museernes data-arkivering og -deling, der gennembryder de uhensigtsmæssige begrænsninger, som de fysiske ansvarsområde-grænser utilsigtet kan medføre.

Indhold, form og organisatorisk forankring

Møder i Strategisk Forum tager altid afsæt i en åben dagsorden, og møder består ideelt set af såvel oplæg som drøftelse – meget gerne i sammenhæng. Temaer kunne rette sig mod at udpege strategiske sigtepunkter, som vi hver især søger at implementere i vores hverdag på museerne, for derved at styrke og booste konkrete analyse- og indsamlingstiltag i henhold til at understøtte afgrænsede områder og særligt perspektivrige vidensområder. Der er ikke tale om enkeltstående projekter forankret på enkelte museer, men derimod om strategiske perspektiver på tværs af den arkæologiske verden.

Udgravende museumsinstitutioner opfordres til ved Strategisk Årsmøde at lade sig repræsentere ved én og maks. to personer. Det er afgørende for mødefor-
matets virke, at de deltagende er beslutningsdygtige på vegne af deres institu-

tioner inden for de fagtemaer, der præsenteres og drøftes. Dette betyder også, at de deltagende museer forpligter sig over for det samlede forum. For at sikre effektfulde resultater af de besluttede strategiske tiltag, påhviler derfor også et stort ansvar for mødets deltagere til at tage tilbage til egne institutioner og arbejde konstruktivt og aktivt i de retninger, der er givet håndslag på.

Vi mødes fysisk én gang om året – mere hvis konkrete indsatser kræver det. Møder er med dagsorden og der føres referat, som lægges på ODM's hjemmeside efter berigtigelse i deltagerkredsen. Møder vil stedvis koordineres sammen med møder i ODM's Arkæologiske Udvalg.

På det stiftende møde blev der valgt en styregruppe, der bl.a. sørger for planlægning af kommende møder og for kommunikation, der underbygger fremdrift i de fælles beslutninger. Der vil blive tale om rullende udskiftning blandt styregruppens repræsentanter – dog altid med et ønske om at repræsentere såvel Øst- som Vestdanmark. Der er endnu ikke udarbejdet et egentligt kommissorium for Strategisk Forum, men det er et forslag, at man vælges for fx tre år, og at der er mulighed for genvalg én gang.

Styregruppen:

Jesper Hansen, Svendborg Museum

Mads Ravn, Vejlemuseerne

Mikkel Kiildsen, Viborg museum

Kasper Høhling Søsted, Museum Lolland-Falster

Fokuspunkter i første periode

For at arbejde strategisk og effektivt i bestemte retninger besluttedes det på det stiftende møde, i første omgang at målrette den fællesinstitutionelle strategiske indsats mod tre punkter.

- Styrkelse af understøttende datastrukturer/forskningsinfrastruktur for deling og høst af data. Herunder med henblik på blandt andet at aktivere forskellige typer af kursoriske gennemsyn i forskningen som kvantitative data i store og akkumulerede datasæt (Big Data) – for eksempel makro-fossilanalyser.
- Styrket viden om kogegruberne og særligt de perifere bopladsområder – herunder blandt andet funktionsanalyser samt datering og anvendelse af trækul/træressourcer.
- Oparbejdelse af Big Data for proveniens af råvarer på tværs af forhistorisk og historisk tid; for eksempel metaller, glas, træ, keramik, dyr, mennesker, planter (Dam et al. in prep.; Hansen 2018; Hansen et al. 2022).

De forskellige indsatser evalueres løbende på årsmøderne, hvor også museerne beretter, hvordan de har arbejdet med det enkelte fokuspunkt. De besluttede strategiske indsatser spænder, som det fremgår af ovenstående, over såvel indsamlingsindsatser, der er lige til at implementere på de enkelte institutioner – eksempelvis oparbejdelse af et stort antal proveniensbestemmelser, som indsatser, der vil kræve egentligt udviklingsarbejde – for eksempel databaser.

Fælles for de forskellige indsatser er imidlertid, at hvis vi lykkes med at udbrede dem til hele det danske arkæologiske museumslandskab, så vil vi have skabt et slagkraftigt arkæologisk supervåben, som vil kunne bringe dansk arkæologi ind i en ny guldalder – det kræver bare, at vi står sammen, og at vi samler de gode indsatser mod strategiske indsatsfelter med enorme potentialer.

En ny koordinerende tradition er født i dansk arkæologi – tillykke til os alle og til arkæologien.

Referencer

Dam, P., A. Jouttijärvi, K. Haase & J. Hansen in prep.: Approaches towards Analysing and Mapping Greater Quantities of Provenanced Material. *Journal of Nordic Archaeological Science*.

Hansen, J. 2018: Arkæologi og naturvidenskab – fremmede, bekendte, flirtende, ægtefæller, skilt... eller lidt af det hele. *Arkæologisk Forum* 39, 33-37.

Hansen, J. 2019: Big Data. *Strategi for jernalder og vikingetids arkæologiske undersøgelser*. Slots- og Kulturstyrelsen, 92-95.

Hansen, J., P. Dam, M.M. Bjerregaard & A. Jouttijärvi 2022: The Flow of Resources in a Changing World: Looking for markers of stability or change in the flow of resources 200-1200 CE in a Southern Scandinavian perspective. *Danish Journal of Archaeology* 11, 1-21. doi: <https://doi.org/10.7146/dja.v11i.128250>.

Forfatteroplysninger:

Jesper Hansen, direktør, ph.d.
Svendborg Museum
Forfatteren kan kontaktes på:
jh@svendborgmuseum.dk

ARKÆOLOGISK FORUM

Redaktion

Anna Beck (ansvarshavende redaktør)

Jette Rostock

Kamilla Ramsøe Majland

Mette Palm

Ole Thirup Kastholm

Signe Lützu Pedersen

Susanne Klausholm Dolleris

© Forfatterne og Arkæologisk Forum

Artikler, indlæg og billeder må ikke gengives i nogen form uden skriftlig tilladelse fra redaktionen eller forfatterne.

Skriv til Arkæologisk Forum

Arkæologisk Forum modtager gerne bidrag.

Kontakt redaktion@archaeology.dk

Peer review

Artikler, som indeholder forskningsbidrag, bliver som udgangspunkt peer reviewed.

Abonnement

Oplysninger om abonnement eller medlemskab af FaF findes på

www.archaeology.dk

Forsideillustration

Billederne stammer fra dette nummer side 6, 28 og 38.

Udgiver

Arkæologisk Forum udgives af FaF – Foreningen af Fagarkæologer

Grafisk tilrettelægning

Bente Stensen Christensen, girafisk.dk

Tryk

Stibo Complete

Oplag 210 stk.

ISSN 1399-5545

Foreningen af
Fagarkæologer
faf@archeology.dk
www.archeology.dk

Arkæologisk Forum er et fagligt tidsskrift, der har til formål at bidrage aktivt til fagets udvikling og fremtid ved at sætte det arkæologiske fag ind i en større sammenhæng – både videnskabeligt og samfundsmæssigt.

Arkæologisk Forum ønsker at etablere et sted og en kontekst, hvor faglige såvel som fagpolitiske diskussioner kan finde sted.

I hvert nummer vil læseren blive mødt af en bred vifte af artikler – en mosaik, hvor delene tilsammen danner et aktuelt og mangfoldigt billede af videnskaben arkæologi, og hvor fagets dynamiske samspil med andre videnskaber, det politiske rum og det omgivende samfund træder klart frem.

Arkæologisk Forum udgives af Foreningen af Fagarkæologer, og henvender sig naturligvis til foreningens medlemmer, men også enhver anden, der interesserer sig for arkæologien samt dens rolle og vilkår i verden i dag.